

Nieuwsbrief HHS 7.2 januari 2020

HHS

1. Wij hadden een boeiende **winterconferentie** over ‘new calvinism’. Drie sprekers met elk een iets anders visie leidden ons in in deze beweging die zoveel betekenis heeft in de USA, maar ook in de hele wereld. Deze betekenis geldt niet alleen voor kerk en theologie, maar ook voor het geheel van de cultuur en de samenleving. Het was een geschenk om elkaar zo te ontmoeten en ons te bezinnen op de dingen die ons bezig houden.
2. Op 7 januari zetten TUA en HHS de handtekening om samen te werken in **ReCePP** (Research Center Puritanism and Piety). Jan van de Kamp is hiervoor voor 0,2 fte vrijgesteld en hoopt het onderzoek te gaan leiden. DV 12 juni is er een conferentie waarin Brakels Redelijke Godsdienst onze aandacht vraagt.
3. De nieuwe **internationale bachelor** gaat het in het nieuwe academische jaar van start nu de Nederlandse Vereniging van Accreditatie Onderwijs deze nieuwe bachelor heeft aanvaard.
4. D.V. 13-15 mei 2020 vindt in Kampen een **conferentie** over ‘The Reformed Theology and Spirituality of Music’ plaats. Van harte uitgenodigd om een bijdrage te leveren. Zie de Call for papers op www.rmht.nl.

STUDENTENRAAD

Samenstelling van de SR

Bachelor

- Jaar 1 – Wim van der Plas
- Jaar 2 - Kees Legemaat (secretaris)
- Jaar 3 - Evert-Jan van Ettekoven

Master

- Jaar 1 - Henk Ottema (voorzitter)
- Jaar 2 - Alexander den Hartog
- Jaar 3 - Eelco Verhelst

We willen jullie ertoe oproepen gebruik te maken van de studentenraad. Heb je vragen over de studie, voorstellen tot verbetering van de opleiding – laat het ons weten. Dat kan via de vertegenwoordiger van je jaargroep. Het kan ook per mail, via het emailadres van de SR: studentenraadhhs@gmail.com.

Habilitation

Collega **Van de Kamp** heeft op 23 oktober zijn habilitation in Bremen gehouden. Dat is de afsluiting van een groot onderzoeksproject en een lezing waarover hij door experts is ondervraagd. Het is allemaal voorspoedig gegaan en dat is een reden om hem van ganser harte te feliciteren met het bereiken van dit prachtige resultaat. Tegelijk spreken we de wens uit dat dit ook voor de toekomst vruchtbaar zal zijn voor onderzoek, academie, kerk, opleiding en vorming.

Trekken van onze cultuur (3): Evolutiedenken en materialisme

Gijsbert van den Brink heeft de discussie over de uitleg van de eerste hoofdstukken in de Bijbel binnen de gereformeerde gezindte aangezwengeld. Volgens hem dient het wetenschappelijke wereldbeeld serieus te worden genomen, ook als dit consequenties heeft voor de historische uitleg van Genesis 1-11. Zijn voorstel heeft belangrijke consequenties voor de uitleg van de oergeschiedenis. Zo kunnen we niet meer zeggen dat Adam en Eva de stamouders van de gehele mensheid zijn, dat zij in een paradijs zijn geplaatst en dat we van een hoge positie zijn gevallen. Opvallend vond ik ook: ‘We hoeven dan ook geen beroep te doen (...) op een ziel die God op bovennatuurlijke wijze in ons lichaam geïmplanteerd zou hebben.’

De tegenstemmen ontbreken niet. Mart-Jan Paul heeft in een uitvoerige studie duidelijk gemaakt dat er genoeg Bijbelse gronden zijn om wel uit te gaan van de historische claim van Genesis 1-11 en de klassieke uitleg van het paradijs en de zondeval te handhaven. Ook Willem J. Ouweneel heeft zich in de discussie gemengd. Hij neemt het niet alleen op voor de historiciteit van de eerste hoofdstukken van de Bijbel, maar bijvoorbeeld ook voor de geestelijke dimensie van de mens. Dit betekent dat we helemaal sterven, maar tegelijkertijd in ons sterven ook helemaal als persoonlijkheid blijven bestaan.

Van den Brink is het met de twee laatstgenoemde auteurs eens dat de evolutionistische levensbeschouwing haaks staat op het christelijk geloof. Hij wil dus een wetenschappelijke aanvaarding van de evolutietheorie, terwijl hij afstand neemt van een wereldbeschouwing die in dit materialistische denken is gedrenkt. De vraag is echter of deze onderscheiding tussen evolutietheorie en evolutionisme hanteerbaar is.

Hoewel De Knijff de evolutietheorie als zodanig niet verwerpt, observeert hij scherpzinnig dat ‘het naturalisme, dat zich in (...) de darwinistische evolutietheorie doorzette (...) de aanzet gaf tot een agressief materialisme.’ De atheïstische filosoof Thomas Nagel, die dus geen gelovig belang heeft bij de kritiek op de evolutietheorie, stelt het evolutiemodel onder kritiek, omdat het materialisme daarvan geen plaats biedt aan de menselijke geest.

Overigens wordt het gesloten wereldbeeld ook vanuit de wetenschapsfilosofie en de natuurwetenschap zelf bestreden. De quantummechanica heeft laten zien dat materie en energie uitwisselbaar zijn. Dit betekent dat materie helemaal niet zo ondeelbaar is als wel eens is gedacht. Iets dergelijke geldt ook voor de constatering dat licht zich soms gedraagt als een golfbeweging en soms als een deeltje. Het is nog duidelijker geworden door Heisenbergs ontdekking dat we onmogelijk de plaats en de snelheid van zo'n deeltje tegelijkertijd kunnen vaststellen. Ook de

zogenaamde superpositie onderstreept dit. Dit betekent dat een deeltje niet op één plaats is, maar op alle mogelijke plaatsen tegelijk en pas positie ‘kiest’ als het daartoe wordt gedwongen, bijvoorbeeld door een meting. De waarnemer meet dus niet iets objectiefs, maar hij oefent invloed uit op het resultaat van zijn meting. Dit stelt ons voor de vraag of objectiviteit wel bestaat.

Toch zien we nog niet dat de consequenties van deze inzichten in onze cultuur doorwerken. Ook veel wetenschappers zitten opgesloten in een gesloten wereldbeeld waarbij het zichtbare en het meetbare het einde van alle tegenspraak is. Dat betekent dat we in onze cultuur alleen maar kunnen denken in de relatie van oorzaak en gevolg. Het betekent ook dat de laatste werkelijkheid teruggaat op materialistische noties.

Stephen Hawking (1942-2018) is hier het sprekende voorbeeld van. Volgens deze grote natuurkundige hield het kennen van de natuurwetten het kennen van God. De grote metafysische vragen beantwoordde hij met fysica waarbij hij ook de consequentie aanvaardde dat ons leven als zodanig zinloos is, en alleen zin heeft voor de komende generatie.

Dit gesloten wereldbeeld sluit onze samenleving af van de boodschap van de Schrift waarin het gaat om de realiteit die dit zichtbare te boven gaat. Wat moet een materialistisch mens met begrippen als zonde en ziel, hel en hemel, engelen en duivelen, lichamelijke opstanding en eeuwig leven? Deze begrippen zijn geheel vreemd aan het moderne levensklimaat en ze klinken net zo geloofwaardig als het spreken over spoken en geesten. Ook al maakt Muis de onderstaande opmerking niet direct in relatie tot evolutiedenken, het is wel een treffende analyse van de dingen die gebeuren: ‘De cultureel dominante werkelijkheidsopvatting is veel beperkter en veel meer gesloten dan de ruime en open werkelijkheidsopvatting van het christelijk geloof in God (...) Menigeen heeft het geloof in God dan ook verloren doordat zijn werkelijkheidsbeleving geen plaats meer liet aan God’ (J. Muis).

Daarom is de christelijke religie irrelevant in onze cultuur. Het is fijn als christenen troost en spiritualiteit in de Bijbel vinden, maar de Bijbel heeft geen enkel gezag als het gaat om het verstaan van de werkelijkheid. De wetenschappen waarin men kan meten en weten hebben het hoogste gezag en het laatste woord. Trefzeker merkt Muis in dit verband op: ‘De moderne gelovige heeft met zijn niet-gelovige tijdgenoten niet alleen een geding over God, maar ook een geding over onze werkelijkheid.’

Het sympathieke van het theïstische evolutionisme is dat het tot het uiterste wil gaan om Gods orde in de schepping te respecteren. De vraag is echter of we ons op deze manier niet laten opsluiten in een gesloten wereldbeeld, omdat fysica beslissend wordt ten opzichte van metafysica. Als we de wetenschap hanteren als een interpretatiekader voor de historische noties in de Schrift, kunnen we dan blijven aanvaarden dat Jezus water in wijn veranderde, doden opwekte, blinden ziende maakte, melaatsen reinigde, op het water liep, de storm stilde, vijfduizend mannen voedde met enkele broden en visjes? En andersom: Als de Schrift ons deze wonderen laat zien, stelt dit een gesloten naturalistisch wereldbeeld onder kritiek.

Als we het signaal afgeven dat uiteindelijk de wetenschap ons betrouwbare inzichten geeft over onze afkomst, waarom zouden we dan de Bijbel aanvaarden over onze toekomst? Waarom

zouden we de Schrift serieus nemen over de moraal als mensen slechts een bijzonder soort dier zijn? Als God niet onmiddellijk heeft gehandeld in de schepping van de soorten, waarom zouden we dan wel geloven dat God onmiddellijk handelde in de heilsgeschiedenis en in de wederkomst direct zal ingrijpen?

Het gaat in het geding met het theïstisch evolutionisme dus niet om het enkele feit of er wel of geen historische stamvader Adam (hoewel dat een scharnierpunt is in de heilsgeschiedenis en het duiden van het heil!) is geweest, maar dit debat raakt het christelijk werkelijkheidsverstaan. Een onthullend boek is van Chris Buskes *Evolutionair denken. De invloed van Darwin op ons wereldbeeld*. In het eerste deel geeft Buskes een uiteenzetting over de huidige stand van zaken in de evolutietheorie. De spits van zijn boek is evenwel gericht op de doorwerking daarvan op allerlei terreinen. Hij is er diep van overtuigd dat Darwins concept het hele wereldbeeld heeft veranderd. Het heeft consequenties voor de psychologie, de antropologie, de taal, het bewustzijn, de kennisleer, de moraal, de esthetica, de geneeskunde, religie, vrije wil, enz. Wellicht is er iets af te dingen op Buskus' analyse dat de evolutietheorie aan de wieg van dit materialistische wereldbeeld staat. In ieder geval is er een grote samenhang tussen dit materialistische wereldbeeld en het evolutiedenken. Deze benadering maakt duidelijk dat evolutiedenken niet alleen aan de orde is bij Bijbelse geschiedenis, aardrijkskunde of biologie, maar dat dit denken betrekking heeft op het hele curriculum. Het gaat hier om de vraag hoe we aankijken tegen de geschapen werkelijkheid. De christelijke theologie staat voor de geweldige uitdaging om in een gefysicaliseerde werkelijkheid een christelijk wereldbeeld in te scherpen.

Katholiciteit of plurale diversiteit?

We zijn de moderniteit voorbij. Theologisch en geestelijk bracht de moderniteit het rationalisme en het confessionalisme. Het gevolg daarvan was dat we dachten vanuit stellingen. We waren niet wezenlijk van hart tot hart met elkaar in relatie, maar we voerden onze debatten op het niveau van het intellect. De vragen van het hart kwamen dan ook niet aan de orde. De enkele mens was niet in beeld, omdat het om waarheden ging.

Inmiddels waait er een andere wind door onze samenleving. We kunnen niet zeggen dat het postmodernisme het modernisme heeft vervangen, er zijn nog genoeg moderne trekken in onze samenleving, maar we zitten niet meer op de golflengte van de moderniteit. Ook in de kerk mag emotie weer en behoort het tot het wezen van de mens. Het stellige rationalisme heeft plaats gemaakt voor het besef van het mysterie. In reactie op stellingen zien we het als toppunt van bescheidenheid en geestelijkheid dat we zoekend zijn. We denken niet meer uit uniforme rationale concepten, maar we prijzen de diversiteit. In plaats van ons eigen gelijk, zoeken we de relatie met de ander. In plaats van de rationale zuiverheid zoeken we nu ook de affectieve zuiverheid. Er is een nieuwe behoefte ontstaan aan spiritualiteit en heelheid. We hebben het niet meer over waarheden, maar over de Waarheid als persoon. Hierdoor voelen we ons niet meer zozeer gebonden aan confessionele grenzen en ontstaat er ontmoeting en contact over de grenzen van kerkelijke denominaties heen, de zogenaamde oecumene van het hart.

Deze ontwikkeling vraagt om reflectie. Wat gebeurt hier? Je zou zomaar van de regen in de drup kunnen komen. Het gaat dan om de drup van het relativisme en de theologische onverschilligheid. Als dit zich dan vermengt met de attitude van de moderniteit dat wij het beter zien dan voorgaande generaties, is de basis gelegd voor een dodelijk cocktail. De postmoderne arrogantie relativeert immers alles behalve het eigen gelijk.

Plurale diversiteit

In de theologie brengt ons culturele klimaat een ontvankelijkheid voor de hermeneutische vragen met zich mee. Je kunt dan uitkomen bij de stelling dat de Bijbel een veelheid aan stemmen biedt en dat er tal van manieren zijn om te geloven. We kunnen ons dan ook niet meer direct op de Schrift beroepen, omdat er geen betekenis in de tekst zelf is (Derrida). De Schrift verliest haar tegenover en ze heeft geen 'real meaning'. Het hangt ook samen met de taal filosofie: De taal is geen uitdrukking van de werkelijkheid, maar ze creëert zelf de werkelijkheid. Er is dus een deconstructie nodig van de werkelijkheid die door de taal van de Schrift is ontstaan. Dit verschilt van cultuur tot cultuur en van tijd tot tijd. Vanuit deze deconstructie ontstaat er in elke context een actuele betekenis. Zo krijgt de Schrift betekenis in een breed web van interpretaties. Wij geven als gemeenschap van lezers zelf betekenis aan de tekst. Je zou kunnen spreken van een hermeneutisch pelagianisme.

In het brede veld van de theologie is hier de exclusiviteit van Jezus Christus in het geding. Dit betekent dat elke religie wordt gezien als een expressie van Gods liefde en dat we kunnen leren van alle religies. We kunnen wel zeggen dat Jezus voor mij de enige weg is, maar dan bedoelen we dat op dezelfde manier als dat we zeggen dat mijn vrouw voor mij de enige vrouw is.

In een iets zwakkere vorm zeggen we dat we ontologisch worden gered door Jezus Christus, maar niet epistemologisch. Dit betekent dat ons geloof niet de persoon van Jezus Christus als inhoud hoeft te hebben. Zo kunnen we ons breed interreligieus opstellen. We leren van de islam Gods majesteit, van het boeddhisme medelijden, van het hindoeïsme het verlangen naar het ultieme, van het confucianisme het belang van een morele orde en van seculieren de belangeloze toewijding. In deze benadering vervult Jezus de intenties van alle religies, maar Hij is niet de enige Redder.

Deze benadering heeft verschillende implicaties. In de eerste plaats vervalt de urgentie van de persoonlijke relatie met Jezus Christus. In de tweede plaats vervalt de urgentie van Jezus Christus als Redder en gaat het in het evangelie om onze behoeften in plaats van om redding en waarheid. We krijgen dan een psychologische heling zonder berouw over zonden. Het gaat niet om het goede en het ware, maar om happiness. Zo ontstaat het beeld van Jezus als therapeut. Een derde implicatie betreft het transcendent karakter van het christelijke geloof. Als het geloof draait om mijn happiness, is de identiteit van Christus niet zozeer van belang. Als Hij mij redt van mijn zonden, is het van groot belang om te belijden dat Hij de Zoon van God is, en dat het God Zelf is Die mij redt, maar als Zijn betekenis uiteindelijk therapeutisch is, vervalt het belang van Zijn goddelijke identiteit. Een vierde implicatie gaat over de moraal. In een postmodern klimaat

verliest ook de moraal aan urgentie, zodat het niet meer relevant is om vanuit de laatste en ultieme ernst te strijden tegen zonden en dwalingen, ongerechtigheid en verzoeking.

Katholiciteit

Het verwarrende is dat deze ontwikkelingen gestalte kunnen krijgen onder de vlag van katholiciteit. Katholiciteit wordt dan een optelsom van alles wat religieus is. In dit verband is het van belang om iets over katholiciteit te zeggen. Katholiciteit is het tegendeel van pluraliteit. Te midden van een plurale diversiteit is katholiciteit de uitdrukking van één Kurios, één lichaam, één geloof, één doop, één Geest, één God en Vader van allen. Daarom kan katholiciteit geen vlag zijn die alle wind van leer dekt. Het is evenmin een samenvatting van de grootste gemene deler. Katholiciteit kan immers ook worden vertegenwoordigd door een minderheid. In die zin is katholiciteit meer een kwalitatief begrip dan een kwantitatief begrip. Zo helpt het begrip van katholiciteit ons om bij het katholieke geloof te blijven.

Ik ga daarvoor te rade bij Cyrillus. Er zijn tal van concepten van katholiciteit, maar de meest volledige vinden we bij Cyrillus. Volgens Cyrillus wordt de kerk katholiek genoemd:

- Omdat zij zich uitstrekt over de hele wereld, van het ene einde van de aarde tot het andere;
- Omdat zij omvattend en zonder iets weg te laten alle dogma's leert die de mensen moeten kennen, zowel aangaande de zichtbare als de onzichtbare dingen, de hemelse en de aardse;
- Omdat zij heel het geslacht der mensen, bestuurders en onderdanen, geleerden en ongeletterden onderwerpt aan godsvrucht;
- Omdat zij universeel elke soort van zonden behandelt en geneest, die begaan zijn door ziel of lichaam;
- Omdat zij in zich elke vorm van deugd die men noemen kan bezit, zowel in daden als in woorden en in alle geestelijke gaven.

Alle volkeren

Ten eerste vertolkt Cyrillus iets van de volheid van het evangelie ten aanzien van het bereik. Het evangelie is bestemd voor alle volkeren. Dat is vandaag spannend. Het betekent dat Noord-Koreanen en Amerikanen, Iranese en Israëliërs, Koerden en Turken, Syriërs en Afghaniërs, Chinezen en Taiwanese, Marokkanen en Nederlanders tot het ene lichaam van Jezus Christus behoren.

Het heeft ook geweldige consequenties voor onze relatie met de cultuur. Als we deze inzichten van Cyrillus over katholiciteit actualiseren in de huidige postmoderne context kunnen we verschillende opmerkingen maken. Als alle volkeren tot de katholieke kerk behoren, kunnen we ons niet arrogant boven andere volkeren en andere culturen verheffen. Alle gelovigen van alle tijden delen in hetzelfde katholieke geloof. Als christelijke kerk zijn we niet opgesloten en dienen we ons niet te laten opsluiten in een postmoderne cultuur.

Het zou zomaar kunnen dat we vanuit een reactiehouding op de postmoderne cultuur terugvallen op de moderniteit met haar objectivering en subjectivering. Katholiciteit betekent echter dat we ook een ambivalente houding hebben ten aanzien van de moderniteit. We kunnen haar

rationaliteit waarderen, maar we nemen afstand van haar rationalisme. We kunnen leren van haar historisch bewustzijn, maar het evangelie is niet tijdgebonden.

Het christelijke geloof gaat evenmin op in een premoderne cultuur. Het katholieke geloof waardeert het ordebesef en het collectieve bewustzijn in de premoderniteit, maar stelt het statische en onpersoonlijke daarin onder kritiek.

Het christelijk geloof in haar katholieke karakter bewaart afstand tot elke cultuur en gaat tegelijk in elke cultuur transformerend naar binnen. Daarom moet de christelijke kerk zich niet schamen voor overtuigingen en moraal die niet passen in culturele schema's. Wij zijn van Christus, Christus' lichaam is een eschatologische werkelijkheid en daarom is Zijn lichaam van alle tijden. Wij mogen met zelfbewustheid leven uit de diepe overtuiging dat het christelijk geloof zo rijk en vol is dat het voor elke cultuur een boodschap heeft.

Alle dogma's

In de tweede plaats vraagt Cyrillus aandacht voor de volheid van dogma's. Kennelijk is het katholiek om niet alleen op de relatie en de affectie te letten, maar behoort robuuste intelligentie ook tot het christelijk geloof. Het christelijk geloof gaat niet op in een sacramentele irrationaliteit, maar kennis maakt er deel van uit. Een christen weet in Wie hij gelooft. Daarom heeft hij een passie voor theologie en daarom luistert het nauw wat er over de hemelse Bruidgom wordt gezegd. De keerzijde is dat niet alles kan worden gezegd over Christus en dat er duidelijk onderscheid is tussen waarheid en dwaling.

Een klassiek inzicht hieromtrent is dat dwaling gevaarlijker is dan moord, omdat moord het lichaam doodt en dwaling dodelijk is voor de ziel (Augustinus). Zonder een cartesiaans dualisme van lichaam en ziel te aanvaarden, kunnen we nog steeds ons nut doen met het klassieke inzicht dat er dwalingen zijn die onze ziel beschadigen.

Het is opvallend dat Cyrillus aandacht vraagt voor dogma's omtrent het hemelse. In onze moderne en postmoderne cultuur raken we gemakkelijk opgesloten in een gesloten wereldbeeld waarin het alleen gaat om het meetbare. Immers, meten is weten. Onbewust hebben we meer van Immanuel Kant overgenomen dan we ons bewust zijn, zodat we gemakkelijk meegaan in de scheiding tussen geloven en weten. Geloven wordt dan iets mystieks en spiritueels waaruit alle inhoud is verdwenen.

Eenheid met de vroege kerk corrigeert ons in deze scheiding tussen geloven en weten. We hebben ook kennis over de onzichtbare werkelijkheid. Deze kennis doen we niet op door ons wetenschappelijk onderzoek, maar omdat het Woord van God gezag voor ons heeft. We hebben het Woord van God niet ontvangen als een dood object dat we wetenschappelijk bestuderen, maar we hebben God daarin horen spreken. In gemeenschap met de kerk van alle tijden verstaan we wat Hij daarin tot ons te zeggen heeft.

De hemelse dogma's onderstrepen juist die facetten van Gods waarheid die buiten ons begrip liggen. Ik zou vandaag kunnen spreken over transcendente waarheid. Al begrijpen wij er steeds minder van hoe we ons de hemel moeten voorstellen, er is geen reden om niet over deze transcendente werkelijkheid te spreken. Als we de hemelse Christus verliezen, wordt het geloof

een aards ding. Als we de hemelse Christus verliezen, wordt Zijn koninkrijk ook van de orde van het hier en het nu. Juist het begrip van de hemel bepaalt ons erbij dat Zijn koninkrijk van een andere orde is. Daarom zijn christenen ook vreemdelingen hier beneden en verwachten zij de toekomstige stad.

Het is in alle tijden ongehoord geweest om te spreken over de lichamelijke opstanding. Maar het besef dat Gods koninkrijk niet van onze orde is, geeft ons vrijmoedigheid om te blijven uitzien naar de overwinning op de dood en het leven van de toekomstige eeuw (Nicea). Het is mij bij een onderzoek naar vroeg-christelijke belijdenissen gebleken dat de belijdenis van de lichamelijke opstanding soms nog een belangrijker plaats had dan de vergeving van de zonden. Dit pleit voor een herwaardering van de lichamelijke opstanding en de transcendentie van Gods koninkrijk.

In een eeuw waarin we druk bezig zijn om de dood te overwinnen, waarin volgens Harari de dood een laatste hobbel is die genomen moet worden en waarin Artificial Intelligence verreikende perspectieven aanreikt om over onsterfelijkheid te spreken, mogen we vanuit het christelijk geloof belijden dat de dood al overwonnen is.

Alle rangen

Het is ook treffend dat Cyrillus alle rangen en standen onder de katholiciteit schaaft. Dit geeft een herwaardering van het eenvoudige leven, in ons eigen land, of in andere delen van de wereld. In aardse perspectieven is er genoeg verschil tussen blanke rijke ontwikkelde Nederlanders en zwarte arme onontwikkelde Zimbabweanen, maar in Gods koninkrijk is er geen verschil. We nemen deel aan dezelfde avondsmalstafel. Hun geloofservaring kan wel rijker en dieper zijn dan onze kennis van Jezus Christus en onze ervaring met de Heilige Geest. Hun eenvoudige manier van Bijbellezen is niet minder dan onze analytische en problematiserende manier van Bijbellezen. Als wij niet meer samen met hen de Bijbel kunnen lezen, moeten we eerst aan onszelf vragen stellen.

Het besef dat het grootste deel van Christus' kerk vandaag op het zuidelijk halfrond woont, komt ook naar onszelf toe. Hoe komt het dat velen worden geroepen uit het Zuiden en de kinderen van het koninkrijk worden buiten geworpen? Zou het kunnen zijn dat wij bij de wijzen en verstandigen behoren voor wie de geheimen van het evangelie gesloten zijn?

De notie dat armen en eenvoudigen deelhebben aan Gods koninkrijk maakt ons ook ontspannen bij tegenspoed en kruis. Ook als welvaart aan ons voorbijgaat en als we niet uit het leven halen wat eruit te halen valt, sluit ons dat niet buiten Gods koninkrijk. Of anders gezegd: Er zijn grotere dingen dan het succes in het hier en het nu.

Alle zonden

Cyrillus spreekt expliciet over zonden. Het was in zijn context een issue of alle zonden werden vergeven. Hij spreekt zich er duidelijk over uit dat alle zonden worden vergeven. Vandaag zouden we het idee kunnen hebben dat de zonde van pedofilie minder vergeeflijk is dan de zonde van de onmatigheid. Hier houdt Cyrillus ons een spiegel voor.

Blijkbaar was de vergeving van de zonden een aangelegen punt, één van de vijf punten van de volheid en heelheid in Christus. Dit maakt ook duidelijk dat de herontdekking van de vergeving van de zonden in de tijd van de Reformatie geen nieuw aspect in het christelijk geloof bracht. De vergeving van de zonden is ook één van de zes beden die we met Jezus in het volmaakte gebed mee bidden.

Dit betekent dat we een gevoeligheid nodig hebben voor het afwijken van Gods wet. Ons geweten moet geoefend worden in zondebesef en berouw. Dit is een levenslang proces. Het gaat niet alleen om een eerste bekering, maar ook om de dagelijkse bekering. Dus we komen onze zonden nooit te boven en vergeving is nooit een gepasseerd station. Als we onze zonden gevoelen, is de vergeving niet triviaal en goedkoop. Als we beseffen tegen Wie we zondigen, ervaren we onze zonden als onvergeeflijk.

Eén van de meest gebruikte beelden in de Bijbel voor onze zonde is het beeld van de ontrouw, het overspel. Dit maakt de notie van Gods toorn ook relevant en realistisch. God zou niet goed zijn als Hij niet zou toornen over de ontrouw van Zijn bruid. Wie kan in dit kader geloven dat de hemelse Bruidegom gemakkelijk vergeeft, en dat Hij keer op keer vergeeft? Het evangelie van de vergeving is niet gemakkelijk te geloven en het wordt in een christenleven niet steeds gemakkelijker te aanvaarden, maar het wordt steeds ongelooflijker. Daarom hebben we er behoefte aan om wekelijks in Woord en sacrament verzekering over de vergeving van onze zonden te ontvangen.

Ook in relatie met vergeving spreekt Cyrillus over de ziel. Het leert ons dat er een dimensie is van ons leven dat zich onttrekt aan de waarneming en waar de psycholoog geen toegang heeft. Alleen de Heilige Geest is in staat om de vinger te leggen bij de bron van het kwaad in ons hart. De kennis daarvan leert ons nederigheid en brengt met zich mee dat de boetvaardigheid zich uitstrekt over het hele leven. Tegelijk betekent het dat we ons onuitsprekelijk verwonderen over Gods genade en de kracht van Jezus' bloed. Bovendien strekken we ons uit naar Gods toekomst, omdat we dan onze goede God geen verdriet meer zullen doen.

Alle deugden

Protestanten zullen nog de meeste reserve ervaren bij dit laatste aspect van katholiciteit. Het riekt voor hen al snel naar verdienstelijkheid van goede werken. Tegelijk is het de keerzijde van het voorgaande aspect, de vergeving van de zonden. Het is onmogelijk dat we vergeving van zonden ontvangen zonder dat we ons van de beleden zonden bekeren. Om het met een Bijbeltekst te zeggen: Wie zijn zonden belijdt en laat, zal barmhartigheid krijgen.

Een heroriëntatie op deugden zou wel goed zijn voor christelijk Nederland. De achtergrond van het spreken over deugden is het bestaan van een moraal. Moraal is een absolute norm over dingen die goed en verkeerd zijn. Volgens katholieke christenen valt het verkeerde niet samen met een gebrek aan happiness. Integendeel, als we happy zijn zonder het goede, is onze happiness zelfmisleiding.

In een extreem postmoderne cultuur is het niet langer mogelijk om over een bovenculturele moraal te spreken. We merken dat niet alleen in onze cultuur, maar ook in de kerk aan heilige

dingen wordt gemorrelt. We kunnen niet zonder gevoeligheid voor onze cultuur, maar katholiciteit oefent ook in de gevoeligheid voor het heilige. Dan gaat het niet alleen om het heilig evangelie, de heilige doop, het heilig avondmaal en de heilige kerkdienst, maar ook om het heilige huwelijk. Het gaat hier om een onopgeefbaar leerstuk van de kerk, zoals ook Gods almacht, Jezus' opstanding en het genadekarakter van het heil onopgeefbaar zijn.

Moraal hangt samen met de humaniteit en de structuren van de werkelijkheid. Dit heeft als keerzijde dat absolute vrijheid ons emancipeert van God, de traditie, de familie en de geschiedenis. We kunnen nog een stap verder gaan en zeggen dat absolute vrijheid zich keert tegen de natuur en tegen de humaniteit. Als de laatste beslissingen alleen bij de wensen en behoeften van het menselijk subject liggen, leidt dit tot ontmenselijking van de mens. De mens die zich overal van heeft bevrijd, bereikt een nihilistische vrijheid waaruit elke zin is verdwenen. Dan hebben we alles om mee te leven en niets om voor te leven. We geloven in onszelf, maar er gelden geen waarheidsaanspraken over mijzelf.

Katie Roiphe verwoordde deze leegte in haar boek *Last Night in Paradise* op een aangrijpende wijze toen ze antwoord gaf op de vraag wat er mis is met vrijheid: 'It's not the absence of rules exactly, the dizzying sense that we can do whatever we want, but the sudden realization that nothing matters.'

De mens die de moraal vernietigt, vernietigt zichzelf. In een cultuur waarin zelfontplooiing en zelfverwerkelijking haar zware tol eisen, biedt de orde van de moraal niet alleen bescherming tegen vernietigende krachten van buitenaf, maar biedt de orde van de moraal ook de bescherming tegen de verabsolutering van het enkele subject. Zo bloeit het rijke perspectief van zingeving en perspectief op.

Zo krijgt het zin om ons te oefenen in matigheid in een welvarende cultuur. Zo mag ons verwende hedonisme geconfronteerd worden met de deugd van de lijdzaamheid. Zo belijden we midden in een narcistische cultuur een dienende gezindheid. Het woord liefde is dan geen dekmantel voor zelfzuchtige erotiek, maar de kracht blijkt in het dienen van de ander.

Elke eeuw heeft zijn eigen verleiding en uitdaging. In onze eeuw is het de grote roeping om het katholieke geloof te bewaren tegenover een plurale diversiteit waarin de inhoud van het geloof vervluchtigt.

PRTS

In de vorige nieuwsbrief schreef ik over het bezoek aan Puritan Reformed Theological Seminary in Grand Rapids. In deze nieuwsbrief blik ik daar graag op terug. Ik was daar om mij een oordeel te vormen en advies te geven over het doctorale programma. Daartoe las ik niet alleen de beschrijvingen van de programma's, maar verbleef ik daar een week en had gesprekken met studenten die bezig waren met een promotieonderzoek. Het is mij opgevallen hoezeer de geestelijke vorming een wezenlijke plaats heeft in deze opleiding. Het wordt niet alleen in het

handboek genoemd, maar het blijkt te functioneren in het leven van de studenten. Studenten kunnen reageren op de dienst die in het seminarium worden gehouden en vertellen over hun zondige hart. Een andere student kon juist vanuit deze geestelijke benadering hele diepe theologische vragen stellen. Zo zou er meer te noemen zijn.

Het is mij ook opgevallen hoe men werkt aan de kwaliteit van het wetenschappelijk onderzoek. De studenten die ik sprak deden onderzoek in de historische theologie, van missiologie, tot geestelijke adoptie, tot de kerkleer van Rutherford, tot de omgang met de islam, enz.

Een derde opvallend aspect is het internationale karakter. In onze cultuur kunnen we wel eens de indruk hebben dat de gereformeerde theologie over haar hoogtepunt heen is en dat we een amechtig groepje zijn dat uitgaat van klassiek gereformeerde inzichten. Dan is het een geweldige bemoediging om te zien dat er wereldwijd een honger is naar gereformeerde theologie. Ik kwam daar studenten tegen uit Brazilië, Canada, China, Egypte, Indonesië, Japan, Korea, Mexico, Nederland, Nigeria, enz. Deze bemoediging deel ik graag met de lezers van deze nieuwsbrief. Gereformeerde theologie is niet van het verleden, maar het heeft de toekomst. We mogen daarom best enige zelfbewustheid hebben.

Met de staf van PRTS hebben we er ook over nagedacht om meer samen te werken. Misschien zouden we studenten en docenten kunnen uitwisselen. We hebben ook geopperd om een centrum te beginnen voor klassiek gereformeerde theologie.

BTS

Als ik over PRTS schrijf, is het goed om ook over BTS te schrijven. De letters staan voor Balkan Theological Seminary in Nis (Servië). Van 21-25 oktober was ik daar om colleges te geven aan de studenten aan dit seminarium. Dit seminarium is ontstaan uit het werk van ds. Simo Ralevic. Ds. K. Veldman kwam in contact met deze christen via de Leicester conferentie. Zo ontstond in de jaren '80 vanuit Staphorst de Balkanzending ter ondersteuning van het werk van ds. Ralevic. Ds. Ralevic is gegrepen door de boodschap van de puriteinen en vooral via lektuurverspreiding in het voormalige Joegoslavië heeft hij de boodschap van de rechtvaardiging van de goddeloze mogen verspreiden. Dit werk heeft rijke vrucht gedragen en her en der zijn kleine reformatorische gemeenten ontstaan. Deze gemeenten bestaan naast de grote Oosters-Orthodoxe kerk in dit land waar 95% deel van uitmaakt. Hoewel deze kerk teruggaat op bekende kerkvaders als de Cappadociërs en anderen, begrijp ik dat deze kerk in de praktijk helemaal teruggevallen is in rituelen en ceremonies.

Zo is er ook de behoefte ontstaan om voorgangers toe te rusten in de reformatorische leer. De laatste jaren heeft dit ook meer academisch gestalte gekregen en is het seminarium een onderdeel geworden van het Canadese Acadia. Zo heeft mij het verzoek bereikt om er een weekje te doceren. Ik kende het land van de Bijbelsmokkel voor 1989, maar de kennismaking nu was veel intenser. Ik heb ervan genoten. Het was verbazend hoe diep de studenten geworteld waren in de theologische vraagstukken van het evangelie. Dat bracht met zich mee dat we intensieve gesprekken voerden over de christologie, de genadeleer, de leer van de Heilige Geest, ed. Vooral de verhouding verkiezing en verantwoordelijkheid bleek een aangelegen issue te zijn. Blijkbaar is

het geding tussen calvinisme en arminianisme een voortgaand geding. Toen ik hierover opmerkte dat we Gods werk en mensenwerk niet moeten verdelen, maar dat er sprake is van twee verschillende niveaus, was dit een grote verademing voor de studenten. Ze ontdekten dat de genade voluit Gods werk is, maar dat de mens er ook voluit in betrokken is, waarbij het primaat bij God ligt.

Het is de bedoeling dat er meer (aanstaande) doctoren uit Nederland worden uitgenodigd om hier te doceren. Het was voor mij opnieuw een rijke ervaring van de uitgebreidheid van Gods koninkrijk waarbij tegelijk het verlangen verdiept wordt dat Gods kerk uit alle culturen wordt gebouwd. Wat zal het zijn als eenmaal de volle oogst is binnengehaald en vanuit alles naties de eeuwige lof van God ongestoord wordt bezongen!

Tot slot

Dit is het laatste nummer van onze HHS-nieuwsbrief. 7,5 jaar geleden ben ik ermee begonnen om regelmatig deze nieuwsbrief het licht te laten zien, omdat onze studenten behoefte hadden aan een stukje samenbinding. We hebben heel wat lief en leed met elkaar gedeeld, er waren tal van ontwikkelingen, we deelden ook tal van thema's. Het eerste nummer was ruim een A4 met enkele mededelingen, in het eerste jaar kwamen er ook reeds uitspraken uit onze grote katholiek-christelijke traditie naar voren om ons op te scherpen en te voeden. Af en toe was er een bezinnend artikel of een recensie. In het derde jaar begon de serie van Kenneth McRae en het vierde jaar begon met de serie *Verbum domini manet in aeternum*. We volgden theologisch-culturele en geestelijke ontwikkelingen of ontwikkelingen in theologiebeoefening. Ik dank ieder die in de loop van de jaren inhoudelijk reageerde of vroeg waar de nieuwsbrief bleef...

Inmiddels zijn er vanuit het HHS plannen om tot een professionelere uitgave te komen, ook als gezicht van het HHS naar buiten. Collega Hoek en Van de Kamp voeren met mevr. Buitink de redactie. Binnenkort hopen we hier mee van te vernemen. Ik wens hen alle wijsheid toe en ik zie ernaar uit om deze nieuwe uitgave te zien verschijnen.

Voor de laatste maal geef ik dan ook enkele citaten van Kenneth McRae als geestelijk voedsel:

- At the Prayer Meeting tonight I spoke from 1 Peter 1:17 on spending our sojourn here in the fear of God. Enjoyed the whole meeting very much, but my sweetest time was when the meeting was over and ere I left the church, I had a sweet visit from my Saviour then; it was easy when I so felt and saw Him and had my spirit so bathed in His love, to call Him 'my Saviour'. O, that such moment would continue; then would heaven be begun on earth!
- Today the Enemy well-nigh overwhelmed my soul and ruined all my Sabbath work. Engaged as I was upon the preparation of my sermons, he would not let me rest, but continually cast horrid and distracting thoughts into my mind, so that at last all liberty was gone and I feared that I was to be left to darkness.
- I think that no extensive awakening has ever been produced by preaching on the work of the Spirit, but rather by awakening the conscience and setting forth Christ.

- There is a kind of preaching which is peculiarly blessed to the awakening and conversion of sinners. I have often been much impressed with the statement that Paul preached the Gospel in power and 'in much assurance' (1 Thes. 1:5). When this expecting spirit, this assurance of success, is given, the blessing will surely follow.
- Oh Lord, quicken me! Baptise me anew with Thy Spirit! Save me from a formal, unspiritual ministry!

jullie W. van Vlastuin